

DE RELEGATO DEBITO
DISSERTATIO

QVAM

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPE
ET DOMINO

DNO FRIDERICO II

HASSIAE LANDGRAVIO RELIQUA

ILLVSTRIS IVRISCONSVLTORVM ORDINIS
AVCTORITATE

AD SVMMOS IN VTROQVE IVRE HONORES

RITE CAPESSENDOS

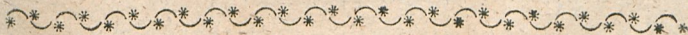
PVBLCO EXAMINI

AD D. XXIII. NOVEMBR. CIO IS CC LXXVIII

SUBIICIT

IACOBVS LVDOVICVS IKEN

BREMA-SAXO

MARBV RGI

TYPIS IOANNIS BAYRHOFFERI.

SPLENDIDISSIMO ET AMPLISSIMO

INCELTAE

S. R. I. REIPUBLICAE BREMENSIS

SENATI

VIRIS

PERILLVSTRIBVS MAGNIFICIS

EXCELLENTISSIMIS CONSVLTISSIMIS

PRVDENTISSIMIS GRAVISSIMISQVE

PRAESIDI

CONSVLIBVS

SYNDICIS

SENATORIBVS

PATRIBVS PATRIAE
RELIGIONIS LIBERTATIS ET IVSTITIAE
DEFENSORIBVS VIGILANTISSIMIS
MVSARVM TVTORIBVS OPTIMIS
PATRONIS AC FAVORIBVS
OMNI REVERENTIAE CVLTV
SVSPICIENDIS
INTERQVE HOS PARENTI OPTIMO
AC MERITISSIMO
PERPETVAM FELICITATEM LAETISSIMOSQVE
SAPIENTISSIMORVM CONSILIORVM SVCESSVS
PIE PRECATVS
DISSERTATIONEM HANC
DEVOTA MENTE
D. D. C

IACOBVS LVDOVICVS IKEN

I

DEFINITIO LEGATI EXAMINATA

Cum argumentum id, quod speciminis causa summus tractandum, ad doctrinam pertineat de legatis: haud abs re arbitramur futurum, si quaedam de illis in uniuersum, quaeque definitionem adeo eorum afficiant illustrentque, praemisero. Ac legandi quidem verbum non modo generale esse, sed ratione effectus habita quoque liberum olim plenissimumque de rebus suis testantis arbitrium significasse, obseruat GOEDDAEVS, vir doctissimus, *ad l. 120. Dig. de V.S.* Posteaquam vero testantium facultas illa et legibus et prudentum interpretatione fuerat circum-

A

cum-

cumscripta, nouum quoque magisque definitum legatorum modum constat esse introductum. Cum enim legare olim tam donare, inque testamento rem alicui relinquere, quam heredem instituere eique substituere exheredemque adeo scribere aliquem designaret; iure recentiori id uocabulum ad donationem caussasque pias significandas refertur maxime accommodaturque.

Tres autem in iure nostro legati occurrunt definitiones: vna FLORENTINI *l. 116. pr. Dig. de legat. I.*, ut sit delibatio hereditatis, qua testator ex eo, quod uniuersum heredis foret, alicui quid collatum velit; altera MODESTINI *l. 36. Dig. de legat. II.* donationem in testamento relictam illud esse dicentis; tertia denique Imp. IUSTINIANI, qui pressius §. 2. *Inst. de legat.* donationem esse ait a defuncto relictam ab herede praestandam. Ac delibatio dicitur propter modum legatorum ciuilem, constitutum lege Falcidia, illis hereditas ut ne exhauriretur. *v. §. 1. Inst. de legat.* Illud tamen minus probatur mihi, quod cit. loco GOEDDAEVS, VOETIVS alique uolunt, constitutionibus effectum fuisse, ut legatum hodie tam hereditatis, quam ipsius quoque legati, dici posset delibatio. Verum res in eo uertitur, ut doceant, iure nouo, quo legata et fideicommissa particularia exaequata sunt, etiam a legatario recte legatum relinquere posse.

posse. Negant hoc *VLPIANVS regul. tit. 24. §. 20.* et
CAIVS Inst. lib. II. tit. 7. §. 4; quin ipse *IUSTINIANVS*
§. 2. Inst. de sing. reb. per fideic. Sed fidei legatarii rem ali-
 quam committi potuisse vel patet e *l. 4. §. 1. Dig. si quis*
omissa causa testam. Quid ergo statuendum nobis est
 secundum *l. 2. C. communia de legat.?* Fideicommissis
IUSTINIANVS hic vim tribuit legatorum, hoc est, ius
 illa vindicandi, cum antea extra ordinem peterentur.
l. 22. §. 1. Dig. ad SC. Trebell. *PAVLLVS sent. recept.*
III. 1. 18. Rursus ex illorum natura in legata transfudit
 benigniorem plenioremque voluntatis interpretationem,
 cum in eis antea rigor iuris dominaretur. Iam eadem ab
 intestato relinqui possunt, cum ante *D. PII* constitutio-
 nem haec res ne in fideicommissis quidem rata esset. Num
 vero Imperator naturam rerum tam diuersarum mutare
 ita potuit, nullae ut inter eas supersint hodie differentiae?
 Non putauerim. Ne quid de illis dicam, quae in doctrinae
 compendiis notantur, hanc vel maxime defendo, fidei
 quidem legatarii committi recte, non autem ab eo legari.
 Si, cur ita statuam, rationem quaesueris, nec rei naturae,
 neque iuri ciuili videtur esse consentaneum, duo ut sint
 eiusdem rei domini in solidum. *pr. l. 19. de precar. l. 5.*
§. ult. commod. l. 3. §. 2. Dig. de adq. poss. At in rem
 nostram licebit quoque uti *§. 2. l. 66. Dig. de legat. II.*

Ait ibi PAPINIANVS: *si fundi pars simpliciter* (in duorum scilicet testamentis) *legata sit, solutionem priorem non perimere alteram actionem; sed heredem alterum hanc eandem partem quodammodo suam factam posse soluere: NEQVE enim plures in vno fundo dominium iuris intellectu, non etiam corporis diuisione, obtinere.* HALOANDER et, qui eum sequitur, HOTOMANNVS *quaest. ill. 18. pro neque reponunt namque.* Sed hac emendatione, quamuis modesta, non indigemus: neque enim de partibus indiuisis, cui opponatur ipsius corporis diuisio, oratio est: sed iurisconsultus hoc plane vult, quia in duobus testamentis pars fundi eidem homini legata sit, ipsum ex utroque testamento partem petendo totius fundi dominum fieri, neque heredes cum eo concurrere, quia nulla corporis diuisio vel facta sit, vel concipi possit talis, qualis quidem §. *antec.* legata parte Maeuii poneretur; nec duo eiusdem rei domini, in solidum scilicet, iure intelligantur. Quod si quis constitutionis excitatae verba vrgeat haec: *si fidei HEREDIS VEL LEGATARIJ aliquid committitur, HOC ET LEGATVM ESSE VIDEATVR:* respondere promptum est, Imperatorem, cum naturam rerum non magis mutare posset, quam, vt false TIBERIVM ille risit Grammaticus, vitae necisque ius in verba exercere, illum igitur non dixisse illud legatum reuera esse, sed videri
tan-

tantum, propter vindicationis vim a sese fideicommissis ad-
 tributam. Porro ex his verbis minime efficitur id, quod
 volunt ii, qui dissentiant, legari scilicet posse a legatario;
 perinde enim esset, ac si diceres vindicationem tibi rei
 alicuius concessam esse, quam a te rursus vindicet alius;
 quod non modo repugnat civili iuri, sed absurdum quo-
 que est. Sed quod fidei legatarii committeretur, hoc ea-
 tentus pro legato voluit haberi, quatenus is ipse, cui reli-
 ctum esset, a possessore vindicaret. Dicam apertius, quod
 sentio, non de legato illum loqui, sed de fideicommissio,
 quippe quod a legatario relictum eandem vim obtineat,
 quam legatum relictum ab herede. Nihil denique praesidii
 quisquam repererit in verbis legis illis prioribus, *vbi con-*
TRARIUM aliquid in legatis aut fideicommissis eueniet,
hoc fideicommissio quasi humaniori aggregetur, et secun-
dum eius dirimatur naturam. Nimirum intelligit is be-
 nigniore fideicommissi naturam, quae et voluntatis susci-
 piat quaestionem. Forte autem in mentem cui quaerere
 veniat, an in causa legati a legatario relictum, ut voluntas
 legantis habeat exitum, restitutio legati ei tanquam per
 fideicommissum iniuncta videatur? At cum absurdum esse
 offenderimus legari a legatario, eiusque fidei restitutionem
 omnino committere possit testator, ipse denique **IUSTI-**
NIANVS in causa ponat fideicommissum: cur quaeso

cto-

ἀπορίας eiusmodi verbis illis interpretemur? praesertim cum argumentum, unde verba ista declaremus, foecundum sit. Sed ne longior sim, ne verbulum quidem addam. Nobis enim ostendisse satis est, quam inique EVERARDVS OTTO aliique IVSTINIANVM, vel TRIBONIANVM potius eiusque in illo labore socios, exagitent, parum quod memores exaequationis legatorum ac fideicommissorum essent, quodque adeo sententiam illam, *legatum a legatario relinqui non posse*, e veteris cuiusdam iurisperiti libro, CAII videlicet, tum in *pr. Inst. tit. de sing. reb. per fideic.*, tum in *§. 10. tit. de fideic. hered.* transfulerint. Manet igitur, legatum hereditatis delibationem esse; sed paucis quoque de altero illo significato, quem prior ille quidem non excludit, scilicet donationis. Nam suae aetatis consuetudinem innuit MODESTINVS, cum ait, legatum esse donationem in testamento relictam; cum e IVSTINIANI constitutione etiam ab intestato relinqui posset. Neque pugnat ille cum IVSTINIANO in hoc: donationem ab herede esse praestandam. Quis enim praeter heredem in testamento ad dandum aliquid faciendumue obligatur? quare etiam legatum differt a donatione mortis causa et quavis alia, ad cuius praestationem defunctus noluerit vti herede. Nam vt legatum, quod praestat is, qui testamentum fecit, naturam mutat ita,

vt

vt vel in donationem inter viuos, vel mortis causa, transeat: sic legatum plane esse nequit, quod testator Maeuio relicum, eidem postea donatum velit. *l. 14. Dig. de adim. vel. transf. leg.*

De honore, quem legatum adferat ei, cui relicum sit, dicere superfedeo; fuit certe in causa, cur legata poenae nomine relicta pro inutilibus haberent veteres. Sed de relegato quum quaedam nobis sit commentari propositum, quaestionemque ab interpretibus moueri solitam pro nostro iudicio definire, retinendum erit, quod non solum de donatione, verum etiam de honore legati, pertractatum meditatumque habemus.

II

QVID SIT RELEGATVM

Cum plures Iurisconsultorum veterum loci de relegato exstent, duo inprimis ad rem propositam videntur pertinere, vt *PAVLLI pr. l. 82. Dig. de legat. II. debitum*, quod quis creditori suo legasset, cum dote relegata comparantis, et, qui dotem ita legatam reddi ait potius, quam dari, *PAPINIANI l. 77. §. 12. eod.* Vterque vero emolumentum respicit in eum, cui legatum eiusmodi sit relicum, redundaturum. Nam cum id, *PAVLLVS* inquit, quod

quod ex die debetur, creditori legatum est, hic, quoniam eius statim exigendi facultatem nanciscitur, medii temporis commodum siue interusurium, quod dicunt, lucraturus est; nec PAPINIANVS, etsi ab vxore, cui dos relegata sit, fideicommissum relinqui posse negat, quia non ex lucratiua causa capere, sed proprium sibi recipere videatur, (qua iuris ratione et PAVLLVS vsus est *Sent. rec. III. I. I.*) tamen commodum ex eiusmodi legato repraesentationis diffitetur, vt alia nunc taceam, illationis v. g. dotis aduersus liberos non probandae. Iam relegatum sic definiendum arbitror, vt sit legatum, quo quis debitum creditori reddit cum aliquo emolumento. Dixi *relegatum* cum VLPIANO, CELSO, IULIANO, MELA, PAPINIANO aliisque, quod non modo probant *l. 13. 16. et 17. Dig. de dote praelegata*, siue potius *relegata*, (sic enim legit HALOANDER, et Basilica habent, *περι προνομος αντιδωγατου θελωνς.*) sed praeterea etiam *l. 41. §. ult. de legat. II. et l. 95. de legat. III.* At in vulgatis quoque reperies *praelegatum*, *praelegatio*, *praelegare*, pro *relegare*, *relegatio*, *relegatum. l. 88. §. 7. de legat. I. l. 27. de vsu et vsufr. l. 17. de reb. dub. l. 30. Dig. de pact. dotal.*; neque id sine ratione, quia praelegari dicitur dos, quam mariti heres ante, quam illius reddendae dies venerit, reddere mulieri iubetur. Quid? cum praelegatum et praecipuum significet,

cet, quod vel heredi relinquitur, vel, ut ait DONATVS ad Virgil. Aeneid. V., praeter communionem singulis proprio nomine deputatur: non dubitavit neque PAPINIANVS §. 3. l. 7. Dig. de dote praelegata, neque VLPPIANVS l. 2. §. ult. eod. dicere praeeptionem dotis, vel eam praecipere, praecipuamque habere; licet interdum simpliciter dicatur legari dos, vxori scilicet, ut l. 16. et 17. Dig. de dote praeleg. et l. 13. eod., vbi epitomator τῶν περιδωδῶν Labeonis, dotem, inquit, vxori, ut solet, legauit, i. e. praelegauit.

III

FORMAE RELEGATIONIS

Relegatum, quod definiuimus, duplex est, ut debiti qualiscunque, speciei scilicet vel quantitatis a testatore definiendae, et dotis e lege Papia, utpote quae lex vxori praeter decimam, quam matrimonii iure capiat, dotis quoque sibi legatae dat petitionem. v. VLPPIAN. tit. 15. regul. Sed alio plane sensu dicitur relegari usufructus, ut l. 23. Dig. de vsu et usufr. legato, quae formula nihil aliud designat, quam usufructum repetere vel repetito

B

legare,

legare, idque non solum expresse, *quoties amissus erit*, sed etiam tacite, *quoad viuet legatarius*, fieri potest, quemadmodum e locis hanc in rem adferri solitis est intelligere. Nolim vero cum BRISSONIO (de VS. verbo *relegare*) huc trahere *relegatum usum*, l. 18. *Dig. de usu et habit.*; quoniam haec verba, plane vt l. 27. *Dig. de usu et usufr.* praelegatus dicitur usufructus, de usu per praeceptionem legato accipienda sunt. Neque enim in Codice FLORENTINO legitur praelegatio, praelegare, sed relegatio, relegare. Ceterum, ipso BRISSONIO monente, mirari subit, qui is, pluribus locis aliis, e quibus commemorasse sufficiat l. 3. *quibus modis usufr.* et l. 13. *Dig. de usu et usufr.*, vim sibi visus sit reperire, *repetito legare*, cum manifeste prior ille *praecipui* vel *praeceptionis* locum habet. Diuersus quoque occurrit significatus *praelegati peculii*, *obligationis reliquorumue*, quo non praecipuum aliquod heredis, sed alterius cuiusque socii ex re, separatum quod fit a communione, intelligi videtur. l. 97. *de legat. III. l. 1. §. 4. de except. rei vend. l. 10. §. ult. de peculio legato ei l. 8. §. penult. de liberatione legata*, de quibus locis nunc quidem non vacat differere.

 IIII

RELEGATI DEBITI VTILITAS

Cum igitur legatum debiti, quod et relegatum dicimus, donationem quandam conueniat comprehendere, id quod verba important definitionis, *cum emolumento aliquo reddere*, facile definitur quaestio, siue legatum utile ita, ut ex testamento peti possit. Nisi enim liberalitatem tibi conceperis, quae eiusmodi legati, quaeuo, utilitas, cum creditori in promptu sit actio in personam, nata scilicet e contractu vel e veteri obligatione. Quare ut e sententia IUSTINIANI rem definiamus, utile hoc legatum erit tum, cum plus in ipso, quam in debito est, atque creditoris adeo refert, ex testamento potius, quam ex priori obligatione agere. Interim cauendum nobis est, ne admittamus idem, quod PAVLLVS *pr. l. 82. de legat. II.* quibusdam obiecit vitium, statuendo, in actionem ex testamento non nisi commodum venire id, quod debiti adlatura sit relegatio. Sane ipsum ea actione debitum peti posse is euicit e contrario, haud contemnenda ratio quae est. Nam si solum, inquit, interufurium (barbare quod vocant *τὸ interesse*) peti debet: quid fiet, si fundus, ex die debitus, sit relegatus? Ut enim non reperitur facile

pars eius, quae peti possit, ita minus etiam pecunia, quae legata non est, in petitionem veniet.

V

VTILITAS CAUSSIS DECLARATA

Primum igitur legati huius commodum erit repraesentationis, quod utique spectandum esse inficias nemo iuerit, cui in mentem venerit **CLAVDIANI** illud: *omne futurum despicitur, suadentque sui praesentia fructum.* Atque eleganter ait **PAPINIANVS** *l. 5. Dig. ad leg. Falcid.*, utile esse legatum, quod dies vel conditio faciat, h. e. pecuniae pure relictae, quae in diem vel sub conditione debeat. Sed, ut monui supra, non utilitatis sola aestimatio, quanti scilicet intersit, pecuniam illam statim solui, peti debet, sed totum, quod datum est. Qua in re **PAPINIANO** *excit. l. 5. Dig. ad leg. Falcid.* cum **PAVLLO** *pr. l. 82. Dig. de legat. II.* conuenire intelligimus; non item vero cum **VLPIANO**, quem hic dissentientem forte peteret, visum fuisse, satis, opinor, patet e *l. 66. Dig. ad leg. Falcid.* Eundem tamen illi sibi assentientem habent, cum statuunt, in mediis huius temporis commoda, quod interusurium dicitur, Falcidiae non minus locum esse,

esse, quam in relegata dote; etiamsi non desint, qui inducti fortasse *l. 81. Dig. ad leg. Falcid.* deductionem illam in dote negent. Quid autem? si relegati debiti dies interea, dum adeatur hereditas, superueniat? Ac PAVLVS petitionem idcirco non putat tolli, quia satis sit, diem vtiliter cessisse. Neque haecenus ille a PAPINIANO videtur dissentire. Sed, quod porro ait, inutile legatum effici, cum viuo testatore dies superuenisset, hoc denique PAPINIANO aduersatur, cit. loco disertis verbis ne tum quidem irritum fieri pronunciantis, quod semel, h. e. ab initio, constitisset. Vnde interpretes existimant, Imperatorem IVSTINIANVM §. 14. *Inst. de legat.* relicto PAVLLO in sententiam discessisse PAPINIANI. Iam vero cum inauditum non sit, quam se nobis venditet, quamque de consonantia operis sui iactet IVSTINIANVS *l. 1. §. 8.*, iterumque *l. 2. §. 15. C. de veteri iure enucleando*, extare in Pandectis non modo diuersae aetatis iurisconsultorum sententias discrepantes, sed et aequalium, quas proprie dixeris antinomias, quasque PHOTIVS singulari se libro *περὶ ἐναντιοφάνων* collegisse testis est in *nomocanone*; nec incognitae denique sint ipsorum iuris auctorum *retractationes*: quaerere adinet, vtrum PAPINIANO, an ipse sibi potius pugnaverit hoc loco

loco PAVLLVS, si cum eo regulae eiusdem, quae *tit. Dig. de diuersis reg. iuris antiqui* est 85, §. I. conferatur. Etenim regula habet: *quae semel utiliter constituta sint, ea durare, licet casus existat, vnde incipere non possint*; eademque re pugnat PAPINIANVS. Quid igitur? variasse eum dicemus? nam regula illa quidem deprompta est e libro III, locus autem, de quo quaerimus, e libro X eius *quaestionum*. At videtur PAVLLI dissensus, siquis est, in adhibenda regula, consistisse. ratio; quanquam IUSTINIANVS PAPINIANI eidem inhaerentis, vt solet, sententiam probauerit. Quid enim? num PAVLLVS legatum prorsus inutile fore dixit, siquidem debiti dies, viuente etiam tum testatore, superuenisset? Minime. Quin utile illud habuisse dicendus est, quatenus actione ex testamento peteretur; contra inutile, quod nihil hac in causa commodi in legatarium esset redundaturum. Nam etsi in relegato non semper inest commodum eiusmodi, e quo relinqui fideicommissum, detrahiue Falcidia possit; aliquam tamen creditori adferat utilitatem necesse est. Quae nulla plane illius hac in causa intelligitur, nisi forte de exceptionis cuiusdam remissione diuinaueris. Fac porro, eum debitum sibi legatum esse haud ignorasse: equidem extricare non possum, quae eum causa impellere

po-

potuerit ad petitionem differendam, donec debitoris illius mortui hereditas cernatur. De ratione aliqua iuris loquor, non de humanitate. Quare non est, cur aut falsum dicamus id, quod PAVLLO placuit, aut IVSTINIANI nimium in PAPINIANO colendo studium aliquod exagitemus. Ceterum de re proposita praeter GOVEANVM ad leg. 5. Dig. ad leg. Falcid. et HOTOMANVS quaest. illustr. cap. 85. et ad l. 85. Dig. de regul. iuris, et PETRVS FABER, et IACOBVS denique GOTHOFREDVS, qui consulantur digni sunt. Cum nonnullis etiam l. 25. Dig. de liberat. legata huc visa fit pertinere, eandem legi relegique, at nihil me, quod in rem verterem meam, reperisse memini. Neque obfuit mihi loci difficultas, quam interpretando iam sustulerat perillustis ac magnificus in ciuitate patria Consul, idemque Patronus mihi pie colendus suspiciendusque, IOH. FVNDsACK, in egregia de legato liberationis ab indebito dissertatione.

Sequitur causa relegati utilis altera, eius quod pure ex stipulatu alioque stricti iuris negotio deberetur. Atque huc interpretes trahunt l. 28. Dig. de legat. I., cuius verba sunt: *Marcellus libro vigesimo octauo putat, rem, quam ex stipulatu mihi debes, si legaueris, utile esse legatum, ut neque Falcidia hoc minuat.* Quatenam igitur est huius

huius legati utilitas? iure veteri, inquam? Num fortasse haec, ut creditor rem actione ex testamento consequi possit? At, PETRO FABRO iudice *semestr. lib. III. c. 7. p. m. 90.*, actio ista non minus stricti iuris est, quam illa ex stipulatu, utpote in quam fructus non veniunt, nisi post litem contestatam. Rursus alii eandem ambiguae quodammodo naturae, et in quibusdam tantum causis bonae fidei inveniri perhibent. Interque eos EVERARDUS OTTO est, qui illam, quod dubiae naturae esset, in §. 28. *Inst. de actionib.*, ubi tam bonae fidei, quam stricti iuris recensentur iudicia, omissam ait fuisse. Verum frustra fuit, eam in rem excitando *l. 78. §. 2. Dig. de legat. II.* Nam et alii *l. 84. et l. 87. §. 1. eodem* huc traxerunt; quos locos si inspexeris, fatendum tibi erit, non de legato, verum de fideicommissum esse intelligendos. Quid autem? fideicommissum an per formulam olim petebatur? dicam apertius, vlla temporibus iurisperitorum, e quorum libris scriptis isti centones decerpti sunt, ad fideicommissum petendum prodita fuit actio, quam ad alterutrum genus, bonae fidei et stricti iuris actionum, referre quisquam posset? Non. Sed in causa fideicommissi locum fuisse cognitioni extra ordinem, vel VLPPIANVS duobus quidem locis testis est *regul. tit. 19. §. 16. et tit. 25. §. 12.* Nec nisi

nisi sensu improprio ac latius vocabulum actionis in causa fideicommissi accipitur *l. 37. §. 4. Dig. de legat. III.*, siquidem eum ea conferas *l. 187. de V.S.*, quae itidem ad id iuris caput illustrandum vir magni nominis attulit GOEDDAEVS. Quid? quod praetor, apud quem fideicommissi erat persecutio, non poterat aliquem rei facere dominum, qualis vel est, vel exceptione remota esse declaratur legatarius, sed fideicommissum aliquem minus persequentem faciebat rei possessorem, quemadmodum subtiliter e *l. 3. Dig. si vsufr. petatur* obseruat eruditissimus PETRVS FABER, notis ad *Vlpian.*, in MEERMANNI *Thef. T. VII. p. 770.* Sed mittamus haec: de legato tamen puto accipiendum esse *l. 47. de legat. I.* Sic enim pr. huius capituli VLPIANVS: *cum res legata est, siquidem propria fuit testatoris, et copiam eius habeat heres, moram facere non debet, sed eam praestare.* Cur autem? quia solidum non soluitur non minus die, quam quantitate. *l. 85. Dig. de solution.* Heres igitur, quanto minus soluerit, praestare debet. Quidni legati debiti ex stipulatu concipi poterit utilitas? Rursus vero rationes meas turbat PAVLLVS, qui *sent. recept. III. 8.2.* ait, *ex mora praestandorum fideicommissorum VEL LEGATORVM fructus et vsuras peti posse.* Neque enim lega-

tum is hoc loco distinguit a fideicommissio; quin attentum me habent haec verba: *moram fieri, cum postulanti non detur*. Iam enim adinet quaeri, vtrum heres in mora dicatur esse, simulac sit interpellatus, quae est CORASII II. *miscell.* 7. sententia; an, vt PETRVS FABER existimat, tum demum, postquam adierat, an tempus denique spectandum sit, quod *l. 1. tit. C. de usuris et fruct. legat.* praescribit, litis contestatae? Certe, secundum istam constitutionem actio ex testamento vtilior haud videtur, quam illa ex stipulatu; eoque magis de sententia ex iis aliqua amplectenda fui sollicitus, quod excitata constitutio est SEVERI et ANTONINI de iure quodam aperto manifestoque rescribentium. Sed plane stomachum mouebat locus, in quem forte incidi, Institutionum CAII *lib. II. tit. 7.* exeunte. Si enim, SCHVLTINGIO iudice, nihil in eo vidit OISELIUS, locum singularem qui est admiratus: an ego, eadem loci admiratione captus, hoc mihi fumam, vt plus etiam videam, quam illi? Sed CAII verba adscribamus. *Praeterea, inquit, et in hoc alia fideicommissorum et legatorum conditio est, quia fideicommissa, si tardius, quam scriptum est, soluta fuerint, VSVRAE ET FRVCTVS DEBENTVR, LEGATORVM vero VSVRAE non debentur, sed EX MORA SOLVTIONIS, si per damna-*

damnationem relicta fuerint, *DVPLICANTVR*. Hic ALEANDER, vt CAIVM PAVLLO, tanquam aetate aequales fuissent, et, quod grauius est, Imperatoribus, quorum rescriptum a nobis excitatum ob eandem temporum rationem multo post oportet emissum fuisse, conciliaret, moram solutionis interpretatus est eam, quae ex inficiatione nasceretur. Quodsi heres legatum haud neget, sed in eo praestando morae praetendat Falcidiam, tum arbitratur et vsuras et fructus deberi. Perperam, siquid iudicare valeo. Nam et antiquo iure, quo huic rei caueretur, propositum fuit remedium *l. 2. C. de usur. et fruct. leg.*, et e verbis CAII adparet, legati tardius soluti vsuras deberi nullas. Contra fideicommissi et vsurae, et fructus debebantur ad rationem eam, quam illud vel in quantitate, vel in re frugifera consisteret. De nouo iure facile nobis cum ALEANDRO conuenerit. Neque enim quicquam a ceteris differt legatum damnationis, cuius olim ius erat optimum; neque lis inficiando crescit, si a legato pie causae relicto discesseris. Neque vlla est dubitatio, quin vsurae in causa legati ex mora emergant debeanturque. At ALEANDRVM ostendere decebat, iam PAVLLI aetate id ita obseruatum esse: quae res omnino spissioris voluminis est. Sed illo dimisso OISELIVM audiamus. Is

cum tanquam collegisset se tandem, differentia a **CATO**
 proposita cum diu obstupefactus teneretur, rationem
 profert eam, quae non nisi in legatum vindicationis con-
 ueniat; nam in arbitrio ait esse legararii, rem sibi lega-
 tam vel occupare, vel vindicare. Nam cui per damna-
 tionem res pecuniae relicta est, nonne illi eius potiundae
 causa heredem adire necesse est? idemque dicendum
 erit, siquid finendi modo relictum sit. Neque praeci-
 puorum occupatio est dato arbitro familiae eriscundae.
 Sed nec vindicationis legatum recte monet **SCHVLTIN-**
GIVS, velut quidam **ALEANDRUM** inter et **OISELIUM**
 captus arbiter, rem pro lubitu occupandi daturum esse
 facultatem, cum heres illam vel detinere, vel, si immo-
 bilis sit, possidere queat. Mihi denique, si meum
 interponere iudicium liceat, omnino displicet ista occu-
 pandi libertas, quae et reipublicae, et legis Falcidiae
 habito respectu, facile in licentiam degeneret. Hoc rursus
 vehementer probo, quod idem **SCHVLTINGIVS** vrget,
 non hic de mora in solutione facienda, verum de infi-
 ciatione legati sermonem esse. Nam ipse quoque **PAVL-**
LVS *sent. recept. I, 19.* legatum damnationis inter causas,
 quae inficiatione duplarentur, nominatim refert propte-
 rea, quod ad eius praestationem heres perinde, ac si a
 iudice

iudice effect condemnatus, teneatur, quo et pertinent
 verba IUSTINIANI §. ult. *Inst. de obl. quae quasi ex
 contr., veteres hoc in iis legatis, quae certa constituta
 per damnationem cuique relicta essent, locum habere
 voluisse.* Quibus equidem verbis, si locus daretur, col-
 latis scilicet cum antecedentibus, vsurus essem, ad lectio-
 nem illorum PAVLLI defendendam, *iudicati depensi*,
 quae CVIACIVS separavit reponendo, *depositi*; defende-
 rem utique illam non modo aduersus ipsum, sed et
 aduersus PETRVM FABRVM, PITHOEVVM, RIT-
 TERSHVSIVM aliosque, non licet eodem modo, quo
 GVLIELMVS FORNERIVS, *Select. II. 14.*; cumque
 intelligentes satis sit verbo monuisse, nihil ego addam,
 quam regulam illam iuris, qua et ipse alibi vsus est
 CVIACIVS, *poenas depensas repeti non solere.* Nihil
 igitur hoc loco viderit OISELIVS, male eum interpre-
 tatus, incidit tamen is in singulare aliquid animaduer-
 tendumque. Nimirum CAIVS ait, fideicommissorum
 tardius solutorum et vsuras et fructus deberi. Cur ita?
 quoniam heredis, opinor, est ex fide bona agere. Iam
 igitur conveniunt loci ab interpretibus hanc in rem pro-
 bati, quibus nihil de actione ex testamento reperias, sed
 de cognitione loquuntur illi extra ordinem, quae fieret
 in

in causa fideicommissi. Quapropter verissimum puto, quod PETRVS FABER cit. loco Semestrium actionem ex testamento simpliciter ad ius strictum refert; nec aliunde quoque defendi responsum poterit MODESTINI in l. 19. Dig. de usu et usufr. leg. Neque iam mirum cuiquam videbitur, quod CAIVS legati usuras deberi neget. De fructibus silet, quippe qui in iudiciis stricti iuris inde a tempore iudicii accepti praestandi sunt. Solum fiscum iure Romano usuras ex mora etiam in causa mutui exigere potuisse nouimus. Sed ut ad OISELIVM reuertar, adprime ad rem facit, quod contendit, differentiam hanc legatorum ac fideicommissorum non fuisse perpetuam. Certo enim constat, iam temporibus PAVLLI, utpote CAIO inferioris, illud in fructibus usurisque obseruari desiisse, id quod verba eius vincunt *sent. recept. III. 8. 4.*, quae non potuit interpolare TRIBONIANVS, in Codicem ALARICIANVM utpote relata. Eiusdem tenoris SEVERI et ANTONINI, PAVLLO vtriusque aequalis, constitutio est. Sed scrupulus haeret ille, quem nobis diximus PAVLLI verba illa, *moram esse, cum postulanti non detur*, iniecisse. Qui enim de iudicii accepti tempore, quod Imperatores posuere, accipiantur? Succurrebat interim hoc meditati, PAVLLVM

reprimere fortasse locutum, de postulatione scilicet actionis, quae fieret coram tribunali. Nam postulanti recusans dare, simulac iudice accepto ad iudicium consensisset, litem olim contestatus videbatur. Rursus vero me mouerunt alia, vt vulgari illum loquendi more vsus hoc loco fuisse arbitrarer; certe experiundo cognoui, quod *pr. l. 32. Dig. de usuris* dicitur, an mora facta sit, difficilem factique magis, quam iuris, esse definitionem. Quid enim? nonne ipse PAPINIANVS haud facile euenire monet, vt mora non praecedente ad iudicem eatur? cur igitur tempus litis contestatae in oratione PAVLLI quaeramus? Interpellationem is potest intellexisse, quam dicunt, hominis, solutionem nempe priuatim urgentis. Ac licet IULIANVS §. 7. *l. 9. Dig. de legat. I.* cum aliis tempus litis contestatae respiciat: nescio tamen an eandem moram spectauerit PAVLLVS noster duobus aliis locis, vt *l. 84. et §. 1. l. 87. de legat. II.* Adii hac de re doctissimum quoque Hispanum RAMOS del MANZANO, cuius praelectiones ad libros Digestorum *de legatis et fideicommissis* Vol. V. Thef. MEERM. reperiuntur. Sed parum is hac quidem in re exspectationi respondit. Si res per vindicationem legata sit, fructus eius ait emolumentaue ad legatarium, tanquam eiusdem dominum, pertinere inde

a tempore mortis, siue aditae potius hereditatis, quippe quod ad illud mortis retrotrahatur. Contra in legatis per damnationem relictis inque fideicommissis non nisi post litem contestatam, vel, si ante illam mora facta sit, fructus ex die morae deberi. Ac verum est, legatum rei aliquem dominum facere, sicut hereditas rei vniuersae facit heredem. Quid autem est, quod iurisperiti interponant de mortis tempore? Nam PAVLLVS quoque *sent. recept. III. 6. 46.* fructus ait solo cohaerentes, h. e. nondum perceptos, ad legatarium, perceptos vero ad heredem pertinere; cuius rei et ipse rationem *l. 80. Dig. de legat. II.* reddidit, quoniam dominium eius rei, quae hereditatis, nunquam autem heredis, fuisset, (hereditatem enim pro domina sensu iuris accipi licet) statim in legatarium, legatum sibi delatum haud repudiantem, transisse videretur. Equidem mortis tempus tum puto respiciendum, quod obscure admodum iste Hispanus ex CUIACII *tractatu VII ad Africanum* retulit, cum vel alienus, vel ipse quoque legatarius rem sibi per vindicationem legatam ignorans possideat, utpote qui tanquam bonae fidei possessores fructus rei percipiendo suos faciunt. Contra si heres fundum tradere debeat, quem et colono mutati dominii causa teneri ait VLPIANVS *l. 120.*

l. 120. §. 2. Dig. de legat. I., aequius erit, si ab adita hereditate fructus eum legatario debere statuamus; quod et ex pluribus locis, ut vel commemorem *l. 86. §. 3. cit. l. 120. §. ult. de legat. I.* et *l. 84. Dig. de legat. II.*, declarari potest. Sed aliud placuit GORDIANO Imperatori *l. ult. C. de usur. et fruct. leg.*, qui indistincte in causa legati et fideicommissi fructus a tempore litis contestatae decrevit deberi, siue in personam, siue in rem ageretur.

Patet igitur ex his, quae diximus, vtile fuisse legatum debiti ex stipulatu aliove stricti iuris iudicio, non solum aetate PAVLLI, sed etiam, cuius fragmentum in *l. 28. Dig. de legat. I.* huic disputationi causam dedit, MARCELLI. Nam etsi huius iurisconsulti temporibus in causa legati per damnationem relictī vsurae ex mora haud deberentur: respicere tamen ille potuit non modo duplum id, cuius mentionem iniicit CAIVS, ipsius aequalis, sed fructus quoque rei per vindicationem legatae; neque enim fructus in iudicio stricti iuris ad petendum comparato praestari solebant. *l. 38. §. 7. Dig. de usuris.* Quid autem PAVLLVS? loquitur is non solum de poena dupli ob inficiationem praestanda, verum etiam de vsuris tam legati, quam fideicommissi ex tempore morae. Imperator denique GORDIANVS hoc ius non sustulit, sed ratione fructuum tantum-

D

modo

modo constituit, ut illi, siue actio in personam ex testamento, siue vindicatio instituta esset, inde a iudicio accepto praestarentur. Vidimus enim supra, cum in rem ageretur, (quae verba perperam excitatus RAMOS del MANZANO de missione in rem ex causa fideicommissi secundum l. 1. C. communia de legat. interpretatus est) fructus a tempore mortis vel aditae hereditatis praestari consueuisse.

Sequitur causa tertia, qua id, quod honorario iure debeat, ARISTONE auctore, dicitur vtiliter legari posse, quia civilis actio pro honoraria daretur, perpetua scilicet pro temporaria; v. g. poenae debitae ob factum siue delictum, non ex facto, ut alicubi obseruat CUIACIUS.

Quarta est, si quis exceptione perpetua tutus aduersus creditorem debitum eidem legauerit. Viderur enim exceptionem remisisse *pr. l. 28. Dig. de legat. I.* Contra ea, si creditor ipsi leget, nullius momenti IULIANVS legatum fore putat: sed verius est, eatenus valiturum, ut legatarius, qui ab obligatione non liberari, nisi exceptionis ope, posset, per acceptilationem iam h. e. ipso iure liberetur.

Quinto loco huc causas *pr. l. 18. de auro arg. leg. 1. 95. §. 1. de legat. I. et l. 88. §. 10. Dig. de legat. II.* referunt, tanquam debitum, quod debitum non esset, legantis. Recte quidem, quoniam falsa demonstratio non vitiat legatum, dum-

dummodo, ut in dotis relegatione, certa res vel quantitas expressa verbis sit.

Quibus causis sextum denique commodum addimus, tacitae ex iure nouo debitum eiusmodi relegatum munientis hypothecae.

VI

TANTUMDEM CREDITORI LEGANTEM NON RELEGARE

Quam captiosum foret populo, MUCIUS SCAEVOLA apud TULLIUM inquit, quod scriptum esset negligi, et opinione quaeri voluntates, et interpretatione disertorum scripta simplicium hominum peruertere. Ac profecto, si respondentibus de iure causasque iudicantibus liceret certa et perspicua repudiare, interpretari autem dubiam atque occultam saepe voluntatem, hoc euenturum tandem arbitror, ut e consultis alienae voluntatis coniectores, e iudicibus fierent vaticinatores. Non ita tamen veteres in munere versati sunt longe nobilissimo, sed ante omnia amplexi sunt verba, illud cogitantes TVBERONIS, neminem videri dixisse, quae non prius sensisset menteque agitasset secum. *v. l. 7. Dig. de supell. legat.* Quin PAUL-

I vs, necubi occasio daretur peruertendae testantium voluntatis, si in verbis nulla esset ambiguitas, de illis vetuit moueri quaestionem *l. 25. §. 1. Dig. de legat. III.* Contra nihil quoque intentatum reliquerunt iurisconsulti, vt, vbi minus clara perspicuae essent verba, quid testator sensisset, id inuestigaretur. Iam ergo, si Titius creditori suo centena legauerit, cum totidem ei deberet: nonne hoc legato honorare illum potius, quam debitum cum eo compensare voluisse existimandus est? Nimirum haec voluntas compensandi incerta est, quae non attenditur, vbi habetur expressa *cit. l. 25.* Quid? quod hac in causa ne valere quidem praesumptio potest pro herede, tanquam in obligationem defuncti debitoris succedente, cum testator neque dixerit, sese illa centena debere, neque aliunde peti possit ratio, vnde relegare illum eadem voluisse pateat derogareque honori verbis declarato. Sed, age, causas in iure tritas ac frequentes circumspeciamus. Videor enim mihi reperisse, in quibus animus ille compensandi suboluerit de iure consultis, quantumuis ad eorum officium facti non pertineat quaestio. Cum igitur in causa *l. 12. Dig. ad l. Falcid.* debitor creditorem suum heredem instituisset, ab eoque petiisset, ne in ratione legis Falcidiae ponenda creditum legatariis reputaret, illudne videtur com-

compensare voluisse, quandoquidem aes alienum deducendum est ante, quam Falcidiae ratio habeatur? *v. l. 1. C. de hereditariis action.* Eiusmodi etiam aliquid imperatores in *l. 6. C. de hered. instit.* suspicatos existimo rescribentes, si compensandi debiti causa, vxor maritum heredem instituisset, huic praeter portionem hereditariam, debitum quoque postulanti, non tantum iuris seueritatem, verum etiam defunctae voluntatem refragari. Plane siquid fidei heredis commissum sit, id quod nunc quoque fieri constat posse, facilius a scripto receditur, voluntatisque admittitur interpretatio, vt in *l. 121. de legat. I.* At cum cautione hoc accipiendum erit, ne differentiam, quae iure veteri legata inter et fideicommissa est, ingeramus. Quid enim? si debitor rem pignoris iure obligatam creditori legauerit: iure quidem petitur pecunia credita: nihilo tamen minus PAVLLVS *l. 85. Dig. de legat. I.* probationem admittit animi compensandi; assumptam scilicet, quae argumenta petat extrinsecus, h. e. vel a testibus vel ab instrumentis. Sed, si aequum amamus, eandem quoque probationem par erit in causa exigere fideicommissi. Nam hoc statuit aperte MARCELLVS *pr. l. 123. Dig. de legat. I.* audiendum esse coheredem, si probare posset, ea mente testatorem heredem instituisse fratrem suum, vt
 insti-

institutione contentus, fideicommissio abstineret. Neque
 difficulter huius rei redditur ratio, quandoquidem non
 de iure fideicommissi, cuius plenior sit interpretatio, verum
 de obligatione liberationeue agitur heredis. Quare an
 eiusdem, tanquam debitoris, habenda ratio sit, superest
 ut videamus. Fac igitur maritum pecuniae summam ali-
 quam legasse vxori, a qua vel eandem, vel maiorem, vel
 minorem in dotem accepisset: num praeter dotem illa reli-
 ctum sibi petet, non labore partum? Ac verum est ex ipsius
 IUSTINIANI constit. *de rei vxor. act.* §. 3., vtramque ei
 quantitatem deberi propterea, quod in testamento nihil
 nominatim relictum pro dote sit. Quin etsi pater, dotem
 pro filia qui promississet, praeteritae ei vel emancipatae
 legatum dederit, eandem non modo dotem, sed et legatum
 consecuturam existimat POMPONIVS *l. 4. Dig. de dot. collat.*
 Quid autem IULIANVS in caussa *l. 84. §. 6. de legat. I.*,
 cum pater centum dotis nomine pro filia sua promississet,
 deinde centum illi eadem legasset? doli mali is arbitratus
 est exceptione heredem tutum fore, si et gener ex pro-
 missione, et puella ex testamento ageret: alterutra enim
 actione eos contentos esse oportere. Sed quaerere adtinet,
 vtrum verbis ille his, *eadem centena*, eandem in legato
 ac promissione quantitatem, an dotis compensandae men-
 tio-

tionem factam significauerit? Posterius mihi quidem probabile est propterea, quod non dixerit centum simpliciter, vel eandem quantitatem, sed definite eadem centena, quasi ipsa illa, quae dotis nomine promississet? Quidquid sit: locus certe hic ad rem non minus erat adcommodatus, quam ille *l. 22. §. 3. solut. matrim.*, ex quo recentiores iuris interpretes exsculpere differentiam inter debitum necessarium, quod ex lege, ac voluntarium, quod ex voluntate contrahentium exsisteret. Quid? quod aperte de dote agit profectitia, cum in altero loco etiam pro aduentitia dote accipi possit ea, quam pater absente filia exegerat. Ceterum compensationem is ipse euidenter demonstrat. Nam filiae actionem ibi negat IULIANVS, siue patri illa heres fuerit, siue legatum acceperit tantum, quantum doti satis esset; eique in dotem vult compensari a patre quod esset datum. Cur autem addidit lucro cessurum illius, si tantum a patre consecuta sit, quantum ei debeatur a marito, qui patri soluerit? Non solent hoc obseruare interpretes. Sed beneficium, opinor, in causa fuit, quod dicunt, competentiae, quoniam maritus in iudicio dotis eo, quod esset bonae fidei, ultra quod facere posset haud erat condemnandus. Longum est, super *auth. praeterea C. vnde vir et vxor nouellarumque*

53 et 117 capitibus iis, quibus portio coniugi pauperi debita, et ipsa quoque cum legato compensanda, defenditur, aliisque debitis necessariis disputare: hoc quidem prae me fero, differentiae me illius, quam dixi, valorem nondum ex illo Digestorum loco *l. 22. §. 3.* extricare potuisse; praesertim cum ad benigniorem iuris interpretationem haec quoque ratio valeat, noluisse patrem duplici praestatione dotis filium eundem atque heredem onerare. Ceterum cur LEYSERVS, *spec. 393. m. 4.* distinctioni illi aliquid de suo additurus, promissionem dotis generalem ad effectum dotis compensandae exegerit, nescio, ut modeste dicam; contrarium credo apparebit, si cum *l. 84. §. 6. de legat. I.* locus ille POMPONII, quem et ipse pro sententia sua vrget, *l. 4. Dig. de dotis collat.*, conferatur.

CORRIGENDA

- p. 2. l. 14. lege: §. 1.
 p. ead. l. 15. — pr. *Inst. de lege Falc.*
 p. 8. l. 20. — *de legat. II.*
 p. 13. l. 10. — pronuntianti

IACOBO LVDOVICO IKENIO SVO

S. P. D

IOH. LVDOVICVS CONRADI

Quo die TV, ab amplissimo parente commendatus, primum in conspectum mihi sermonemque venisti, statim excellens illud TVVM animaduerti atque ad omnia praeclara factum ingenium, admiratusque vehementer sum. Sed illud naturae est ac fortunae, hoc TVAE virtutis, quod illud non temere nisi ad artium liberalium studia recte nauiterque colenda contulisti, et illarum dignitate atque incredibili quadam dulcedine, et prudenter suadentium commotus auctoritate. In quo loci cuiusdam in mentem Tullii venit ex epistola ad M. Brutum, quem mihi adeo temperare non possum, quin adscribam, si forte ea res habitura vim aliquam sit ad TE in perenni studio continendum, quod equidem haud diffido ita fore, sed non
E poeni-

poenitebit illa cognouisse. De Messala loquitur, adolescente
summae spei, cum ad summa quaeque in republica Cice-
rone et omnibus bonis fauentibus pleno gradu contenderet:
quo certe ille adscendisset, nisi belli ciuilib, in qua sequutus
est optimas partes, fuisset tanquam fluctibus obrutus.
Huic igitur cum ea, quae diximus, tribuisset, sic pergit:
tanta autem industria est, tantumque euigilat in studio,
vt non maxima ingenio, quod in eo summum est, gratia
habenda videatur. Optime profecto. Summa enim illa
eruditionis laus, nisi ad naturam eximiam accesserit ar-
dentissimum studium laborque assiduus, contingere nemini
possit. Pergens itaque qua coepisti, et gloriam veram
consequeris solidamque, et vero optimi parentis animum
gaudio cumulabis ingenti. Cuius quidem ingenium acre
inque bonis litteris maturos progressus ego suspexi iam inde
a curriculi academici initio. TIBI ergo ab illo edito,
et quod maius est, in gremio eiusdem nutrito, vnquamne
illa virtutis deesse incitamenta, aut rerum laudandarum
exempla putem posse? Addent animum etiam praemia
TIBI proposita parataque: et statim ab Academia nostra,
quae tanquam ludorum gymniorum victores olim, sic TE
non nisi corona virtutis ergo donatum dimittet condecora-
tumque: instat enim TIBI huius quasi fabulae actus
ultimus, disputatio sollemnis, quam TV, vt iubeo et
augu-

auguror, feliciter atque ex animi sententia sustinebis:
et non ita multo post a patria. Quam spem haud vanam
esse, neque ad irritum ut illa recidat fore, exempla ar-
guunt, siue aliorum meorum nuper auditorum, qui sum-
morum in patria hominum benevolentiam mihi conciliare
pro se quisque laborarunt, siue KLUGKISTII imprimis
TUI quunculi, quem honoris causa appello: qui omnes
nunc illas doctrinae copias, quas indefesso studio pepere-
runt, in ciuitate vestra regenda explicant promuntque
naquando operam suis ciuibus et fructuosam et gratam.
Quamobrem non possum TIBI non vehementer gratulari
de fortuna vel praesenti, vel sperata, et gaudere bonis
TIBI partis iubeo. De reliquo, siquid bene de TE
mereri potui, volui quidem certe, ut memoriam mei
cum benevolentia retineas, rogo.

Scribebam in Acad. Marburg. V Id. Nouembr.
a C. N. CIO IO CC LXXVIII.

Harburg, 25. 5. 1773

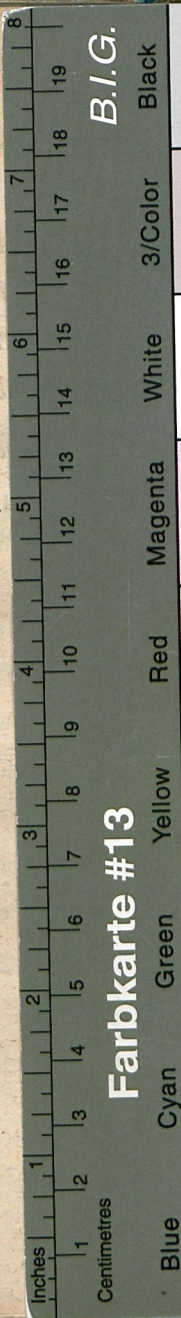
ULB Halle 3
005 359 880

v. 1773

B.I.G.

Farbkarte #13

Centimetres

1799.8.

RELEGATO DEBITO
DISSERTATIO

QVAM
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
NISSIMO AC POTENTISSIMO PRINCIPE
ET DOMINO
FRIDERICO II
HASSIAE LANDGRAVIO RELIQUA
STRIS IVRISCONSULTORVM ORDINIS
AVCTORITATE
SVMMOS IN VTROQVE IVRE HONORES
RITE CAPESSENDOS
PVBLICO EXAMINI
D. XXIII. NOVEMBR. CIO IS CCLXXVIII
SVBICIT
COBVS LVDOVICVS IKEN
BREMA-SAXO

MARBVGI
TYPIS IOANNIS BAYRHOFFERI.

